

Unescov Svetovni dan filozofije 2025: Dobrobit – dobro počutje ali kot dobro življenje?

Dan filozofije bo v letu 2025 potekal 20. novembra na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Vabljeni govorniki:

Dr. Simon Hajdini, dr. Friderik Klampfer, dr. Branko Klun, dr. Dean Komel, dr. Luka Omladič, dr. Miha Debenak | Gimnazija Maribor, **mag. Mare Štampihar** | Gimnazija Bežigrad, **student Sono Bruno, dijak**.

Tematika dobrobiti (v angleščini *wellbeing*) je v zadnjem desetletju postala prioritarna tema na področju vzgoje in izobraževanja, tako mednarodno kot tudi v Sloveniji. Angleški izraz *wellbeing* včasih prevajajo kot dobro počutje, kot da gre preprosto za subjektivni občutek (torej ugodje, občutek sreče), včasih pa ga želijo zajeti z objektivnimi kazalci, ki zaznavajo zunanjo okolščino (recimo BDP, indeks srečnosti in podobno). Da bi vnesli več konceptualne jasnosti, se tema letošnjega Svetovnega dneva filozofije loteva vprašanja, kako razumeti dobrobit učencev. Kaj o tem mislijo dijaki in študenti? Kako lahko sola skrbi za njihovo dobrobit? In kaj lahko k temu prispeva filozofija? Ali se iz perspektive filozofije pokaže, da dobrobiti učencev, dijakov in študentov ni mogoče omejiti na dobro počutje in učiteljske strategije za razvijanje socialne in čustvene pismenosti, temveč ima dobro življenje in uspevanje v življenju tudi eksistencialno in etično razsežnost?

Simon Hajdini: Pasti dobrobiti: Platon in Kant

Je filozofija združljiva s pojmom dobrobiti, to novodobno regulativno idejo našega življenja in vzgoje naših otrok? Prispevek polemično pretrese pojem dobrobiti ter postavko, da je filozofijo nasploh in filozofsko fakulteto posebej mogoče vpreči v njen horizont. Pri tem izhaja po eni strani iz Platonovega *Parmenida*, da bi analiziral nezdružljivost filozofskega mišljenja in objekta s pojmom dobrega počutja, po drugi pa iz Kantovega *Spora fakultet*, da bi pokazal, kako diskurz dobrobiti filozofsko fakulteto potiska v past heteronomnih interesov, ki so v opreki z njenim interesom za resnico.

Dean Komel: Dobrobit življenja in uživanje v pridobitništvu

V predstavitvi se na začetku pomudimo pri hermeneutičnem vidiku ter političnem obzorju, ki ga zarisujeta pojmovanji eu zen (dobrobit življenja) in *eudaimonia* (blagor) pri Aristotelu. Na podlagi tega je obravnavana bistvena razlika razumevanja dobrobiti iz življenja samega in izpolnjevanja v njem na eni strani ter uživanjem življenja, ki ga moderni subjekt živi v pridobitništvu, na drugi strani. Pridobitniško/potrošniško družbo karakterizira uživanje/trošenje življenja, ki se mu prilagaja in podreja vsa politika, ekonomija, ekologija, kultura, znanost, religija, šolstvo, mediji, turizem, zdravstvo, sociala, sport in vojska. Nezdovoljstvo sprico globalnih ali lokalnih ter vseh drugih razmer in temer ni spremeni ničesar na tem, da moramo življenje uživati. Čelo v nezadovoljstvu in uporništvu je treba nekako uživati. Nič seveda ne prekaša uživanja v dvi-gi-svetu.

Ne gre za kako moraliziranje o pridobitniški miselnosti in pokvarjenosti tega sveta, marveč za to, da se ovmemo te *morale uživanja življenja*, ki jo vzdržujemo, da bi vzdržali v življenju, če ga že ne moremo držati na vejah. Vendar življenja v dobrobiti ne moremo ujeti, lahko ga le objamemo. Za lovec je to seveda premalo.

Friderik Klampfer: Dobrobit med dobrim počutjem feeling good in dobrim uspevanjem doing well

«Kaj je dobro življenje za ljudi, kako bi moral(i) živeti, da bi živel(i) dobro življenje?» je eno osrednjih, a tudi najbolj zagatnih filozofskih vprašanj. Nič čudnega, da je od pamtveka razdajalo filozofe in da je odgovorov nanj skoraj toliko kot teh, ki so se jih trudili najti. Da je dobro življenje maksimalno prijetno življenje, življenje, v katerem se nam izpolni kar največ želje, življenje, v katerim smo v celoti gledano najbolj zadovoljni, življenje, ki bi ga hoteli preživeti znova, če bi se nam ponudila taka priložnost, življenje, na katerem ne bi ničesar spremenili, življenje, v katerem ne obžalujemo ničesar ali pa le malo stvari, življenje v skladu z vrlino, smiselno življenje, objektivno srečno življenje, življenje, ki vsebuje najbolj optimalno zmes objektivno dobrih stvari, dejavnosti in odnosov, seznam kandidatov za pravilno pojmovanje je dolg in se še podaljšuje.

V zadnjih desetletjih, neke od osemdesetih let prejšnjega stoletja dalje, so se filozofom injam pri reševanju uganke o dobrem življenju pridružili, se psihologi nje. To pozitivna psihologija, proučevanje sreče (happiness studies) in kar je še podobnih raziskovalnih paradig, so pozornost preusmerile od duševnih motenj in boleznih k vidikom, dejavnikom in posledicah dobrega počutja (feeling good). Ta raziskovalni program je postregel s številnimi zanimivimi odkritji, od ti. hedonističnega tekočega traku do Easterlinovega paradoksa, kulminiral pa v ti. formuli subjektivne sreče.

DOBROBIT – WELL BEING
DOBRO POČUTJE ALI DOBRO ŽIVLJENJE?
20.11. SVETOVNI DAN FILOZOFIJE
UNESCO
Slovenska nacionalna komisija

Je pa, nekaj zaradi slabe komunikacije nekaj pa zaradi te discipline lastne domiljivosti, poskribl tudi za marsikatero dvignjeno obrv med filozofi_njami. Namesto tvornega sodelovanja se je med obema disciplinama sčasoma razvilo nezdružljivo rivalstvo – filozofi_nje so psihologom_injam očitali, da z empiričnim instrumentarijem raziskujejo nekaj drugega kot dobrobit, ali pa kvečjemu njene manj pomembne subjektivne vidike, slednji pa prvimi niso ostali dolžni in so dokazovali, da je filozofski pojem dobrobiti neznanstven in kot tak nedostopen sistematičnemu preučevanju.

V svojem prispevku bom poskusil odgovoriti na vprašanje, ali bi se filozofski pojmovni projekt na eni in psihološki, empirični projekt na drugi strani lahko bolje dopolnjevala ali pa sta ti dve raziskovalni paradigmi v izhodišču nezdružljivi. In če slednje, kak sklep bi veljalo izpeljati iz tega – da je tradicionalni filozofski projekt zaradi pomanjkanja empirične podlage obsojen na vrtenje v krogu bolj ali manj prepričljivih ugihanj ali da je psihološki projekt zaradi vztrajanja na pojmovanju človeške dobrobiti kot merljive količine obsojen na filozofsko irelevantnost. Pri tem se bom poskusil izogniti malodušju – morda se po razmisleku izkaže, da je nekaj prostora in potenciala za ploden kompromis in bi nam znala ti, eksperimentalna filozofija pomagati premostiti razkol in nezaupanje med omenjenima disciplinama.

Branko Klun: »Dobro biti« nasproti »prav biti«. Ali je Kantova dilema še vedno aktualna?

Zdi se, da smo danes pod imperativom dobrega počutja: cilj življenja je, da se imamo dobro, da nam gre dobro in se zaradi primerjavanja z drugimi celo bojimo, da bomo v življenju kaj zamutili (fear of missing out) in se ne bomo imeli dovolj dobro. Vendar se ob tem pogosto zasledimo dilema, da iskanja lastne »dobrobiti« nezgodno trči na vprašanje »prav biti«, ki je tesno povezano z našimi odnosi do drugih. Ko nekdo ustreže prošnji sosedov in ga sredi noči pelje v bolnišnico, se zaradi pomanjkanja spanca ne počuti dobro, vendar ve, da je ravnal prav. Kant je bil posebej občutljiv za razlikovanje med »dobro« in »prav« ter je menil, da je iskanje lastne dobrobiti (srečnosti) pogosto v nasprotju s človekovo poklicnostjo, da ravna in živi prav (moralnost). Kdo bi sicer lahko trdil, da pomoč sočloveku prinaša dobro občutje tudi tistemu, ki pomaga, zato delati prav ni zares različno od iskanja dobrega. Vendar odgovor ni tako preprost. Velikokrat delati prav človeku ne prinaša srečnih občutkov, morda ob tem celo trpi, a kljub temu vztraja, ker je preprosto poslušen temu, kar je prav. Kant verjame, da bi svet, v katerem bi ljudje iskali le lastno srečnost in dobrobit, postal zgolj združba egoistov, ki sobivanje razumejo kot omejitve lastne svobode, ne pa kot možnost, da v priznavanju skupne razumnosti živimo *prav* in šele v moralnosti uresničimo najvišje človeško poslanstvo.

Miha Debenak: Teorije blaginje - monizem in pluralizem

Temeljno vprašanje teorij o dobrobiti je, ali obstaja ena sama stvar, ki je dobra (monizem), ali pa več različnih vrst dobrin (pluralizem). Če je blaginja denimo le užitek (hedonizem), lahko zanemarjamo pomembne vidike življenja, kot so smisel, svoboda, prijateljstvo ali osebni razvoj. Če pa menimo, da dobro življenje ne more biti zreducirano na eno samo vrednoto (npr. srečo, korist ali svobodo), in obstaja več različnih, a enako temeljnih vrednot, ki vse prispevajo k blaginji, se ob tem pojavi več miselnih vprašanj: Kako med seboj primerjati in tehtati različne dobrine? Je na primer svoboda pomembnejša od prijateljstva? Kaj storiti, ko se vrednote med seboj izključujejo ali si nasprotujejo? Ali so vse dobrine univerzalne in kako se morajo normativno uresničevati? Ena od možnosti, ki jih ponuja pluralistični

pristop, je iskanje skupne osnove, kot je razcvet človekove narave. Spoznavali bomo, kako nam lahko različni filozofi pomagajo odkrivati odgovore na ta vprašanja.

Mare Štampihar: Dobrobit in skrb zase

V prvem delu prispevka bomo pojem dobrobiti navezali na pojem skrb zase, kot ga je analiziral Michel Foucault v svojih predavanjih o antični etiki. Foucault etiko skrbi zase (*epimeleia heautou*) navezuje na koncept dobrega življenja in oblikovanja etičnega sebe. Skrb zase je neločljivo povezana s skrbjo za drugega in skupnost, ki jo posameznik tvori z drugimi. Foucault takšno delovanje imenuje »umetnost življenja« (*techné tou biou*), del katere je sokratski imperativ »spoznavanja sebe« ali obrata k sebi – to nikakor ne v ozkem pomenu umika v zasebnost, temveč ravno kot pripravo na politično življenje. Dobrobit v luči antične etike torej sovпада s kultiviranjem sebe, bistvena komponenta tega pa je družbena praksa, katere pomembni del je javni govor, ki ga Foucault imenuje resničeljubni ali »neustrašni govor«.

V drugem delu bomo spomnili, ki jih je artikuliral Foucault, uporabili za kritični premislek o spremembi ideje skrbi zase v družbi potrošništva (Bauman), kjer se to razume predvsem v spregi z imperativom samouresničevanja in narcističnega ukvarjanja s posameznikovo samopodobo. Glavni promotorji te ideje postajajo sodobni spletni vplivci, ki ponujajo podobe dobrega življenja ali blagostanja (*well-being*) v obliki blaga ali izdelkov, namenjenih potrošnji; njihovi potrošniki pa so usmerjeni k egoističnemu ukvarjanju s sabo in umiku iz stere javnosti v področje modolirane zasebnosti. Skrb zase se v tej luči predstavlja kot zahteva natančnega dela na sebi, cilj je tega pa naj bi bilo zasebnikovo dobro počutje in odpornost oziroma rezilientna v svetu, kjer dobrobit ljudi vse bolj ogrožajo groznje multipleks svetovnih kriz. Skrb zase s tem postane del nove ideologije, katere zastopniki so tudi vplivci: človek je v luči te ideologije sebična monada, katere končni smoter naj bi bil iskanje dobrega zase v ločenosti od drugih. Takšen pogled pa je ravno nasproten antični etiki skrbi zase, saj posameznika osami, namesto da bi ga skrb zase usmerjala k delovanju v dobro skupnosti in za dobrobit človeštva.

Bruno Šonc: Kantova vizija dobre vzgoje

Prispevek se vprašanja dobrobiti loteva s krajšim razmislekom o Kantovih pogledih na pedagogiko. V spisu »O pedagogiki« Kant med drugim predlaga, da se vzgoja in izobraževanje ne smeta omejitvi na sedanje stanje človeštva, temveč morata v središču svojih prizadevanj postaviti prihodnje, po možnosti boljše stanje človeškega rodu. S tem je Kant želel povedati, da k naravi vzgoje sodi, da je njeno izvajanje na določen način korak pred družbo; njeno bistvo ni v zasledovanju tega, kar je v sedanjem svetu razumljeno kot dobro, temveč v osredotočanju na prihodnjo dobrobit. Takšna vizija vzgoje, kot predvdi Kant, naleti na dve ovini: prvič, na želje staršev, ki bi radi, da njihovi otroci v sedanjem svetu kar najbolj uspejo, in drugič, na zahteve oblasti, ki se osredotoča na dobro države. Po Kantovem mnenju mora biti vzgoja zasnovana kompromisno in univerzalno, z ozirom na najboljše stanje sveta, kar, kot je prepričan Kant, dela boljšno tudi sedanjemu družbo.

Občutje za Luka Marčič